

KS. SERHIY STESENKO

CONVENTUS EPARCHIALIS.
STATUS PRAWNO-INSTYTUCJONALNY
WEDŁUG KODEKSU KANONÓW KOŚCIOŁÓW WSCHODNICH

Udział lokalnej wspólnoty w rozwiązywaniu aktualnych problemów związanych z jej istnieniem od początku charakteryzował życie Kościoła. Rola i miejsce zgromadzenia eparchialnego obecnego na przestrzeni wieków w Kościele powszechnym pokazują, że instytucja ta ma ogromne znaczenie. Właśnie te zgromadzenia na Wschodzie stały się w późniejszych czasach przedmiotem ustawodawstwa synodów lokalnych i soborów ekumenicznych. Chociaż wielu kanonistów podkreśla związek pomiędzy biskupem a prezbiterium w pierwotnych zgromadzeniach, to należy zwrócić również uwagę na ich łączność z osobami świeckimi, czyli z całą wspólnotą, nie zważając na to, że w późniejszych wiekach relacje wewnętrzkościelne ograniczyły się praktycznie do kontaktów biskupa z duchowieństwem.

Trzeba jednak stwierdzić, że sama instytucja zgromadzeń miała charakter czasowy i przejściowy. Były to raczej odosobnione doświadczenia lokalnych wspólnot Kościoła, a niektórzy kanoniści podkreślają raczej aspekt spontaniczny niż prawno-instytucjonalny zarówno w samym powstaniu, jak i w ewolucji zgromadzenia, które zostało zrodzone z konkretnych wymogów czasu i potrzeb Kościoła.

Pośród organów wspierających biskupa eparchialnego w zarządzaniu eparchią wschodnie prawo kanoniczne wymienia na pierwszym miejscu zgroma-

---

Ks. mgr lic. SERHIY STESENKO – prezbiter Archieparchii Lwowskiej Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego; doktorant Katedry Prawa Katolickich Kościołów Wschodnich w Instytucie Prawa Kanonicznego KUL; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: canonlaw@europe.net

dzenie eparchialne, wskazując w ten sposób na jego rolę i zadanie w życiu Kościoła partykularnego¹. Jest ono autorem prawa kościelnego, które w przypadku Kościoła lokalnego, jako prawo partykularne, nie może być *contra legem universalem*. Jako że wspólnota kościelna zawiązuje się zawsze w określonym miejscu, w Kościele partykularnym tworzy się autentyczne prawo kościelne² i przez tę instytucję Kościół partykularny rozwija swoje życie.

Chociaż dział KKKW traktujący między innymi o instytucji zgromadzeń został zatytułowany: „Organy wspierające Biskupa eparchialnego w zarządzaniu eparchią”, co mogłoby sugerować pewien udział w tej władzy, nawet bezpośredniej, zwłaszcza przy podejmowaniu decyzji, to jednak – zgodnie z przepisami prawa – udział ten w sensie prawnym ma charakter bardziej relatywny³. Odpowiednikiem zgromadzenia eparchialnego w Kościele łacińskim jest synod diecezjalny⁴. Ze względu na pewne trudności terminologiczne, związane z tłumaczeniem, a w szczególności na rozbieżności w postrzeganiu istoty i natury instytucji prawnych zgromadzenia, należy najpierw przyrzeć się tym terminom, aby móc zrozumieć termin *conventus*.

I. ETYMOLOGIA TERMINU I KLASYFIKACJA INSTYTUCJI

Same zgromadzenia w pierwszych wiekach były określane słowami *synodus*, *conventus*, a czasem *concilium*. Genezy wszystkich trzech terminów należy upatrywać w źródłowym greckim terminie *σύννοδος*, od którego wzięły one początek. Samo słowo *σύννοδος* (od grec. *συν* *óδος*) oznacza „przeznaczać razem wspólną drogę do wyznaczonego celu”⁵. Tak więc omawiane pojęcie zawiera w sobie dwa elementy: zebranie się i rozwiązywanie wspólnych problemów.

¹ Por. *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP.II promulgatus*, AAS 82 (1990). W opracowaniu autor korzysta z: *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich*, przekład polski L. Adamowicz, M. Dyjakowska, Lublin 2002. Zob. KKKW, kan. 235-242.

² Zob. R. S o b a ń s k i, *Kościół partykularny jako podmiot prawa*, [w:] *Kościół i Prawo*, red. ks. J. Krukowski, t. 6, Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL 1989, s. 19.

³ Zob. D. S a l a c h a s, *Istituzione Ecclesiale del' „assemblea eparchiale” nel diritto delle Chiese orientali*, „*Apollinaris*” 61(1988), s. 865-866.

⁴ Por. *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP.II promulgatus*, AAS 75 (1983). W pracy autor korzysta z: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań: Pallottinum 1984. Zob. KPK, kan. 460-468.

⁵ J. B e y e r, *De Synodo Dioecesana*, „*Periodica de re canonica*” 81 (1992), s. 382.

Należy zaznaczyć, iż w tradycji bizantyjsko-słowiańskiej zgromadzenia kościelne nosiły nazwę *soboru*, o czym wspomina serbski kanonista N. Miłasz, który wyprowadza instytucję zgromadzeń eparchialnych od greckiego $\chi\omega\rho\iota\kappa\acute{\eta}\ \sigma\acute{\upsilon}\nu\omicron\delta\omicron\varsigma$, będącego zgromadzeniem, w skład którego wchodził biskup wraz z podległymi mu prezbiterami⁶. Na oznaczenie tego zgromadzenia Miłasz używa terminu „sobór”, w czym znajduje potwierdzenie słowiańska praktyka nazewnictwa tej instytucji.

Z języka greckiego słowo „synod” zostało przetłumaczone na język cerkiewno-słowiański jako „sobór”, co dokładnie odpowiadało sensowi terminu greckiego. Soborami bowiem, stosownie do praktyki greckiej, nazywano wszystkie zgromadzenia kościelne, zarówno prawodawcze, jak i konsultatywne⁷. W późniejszym okresie, po wyodrębnieniu się z Kościoła Rusi Kijowskiej prawosławnego Kościoła rosyjskiego, zaczął on używać słów greckich, czyli terminu „synod”, zaś słowiańskie słowo „sobór” zarezerwował dla pierwszych siedmiu soborów powszechnych. Z kolei Kościół ukraiński pozostał nadal przy własnej tradycji cyrylo-metodiańskiej, używając słowiańskiego terminu „sobór”. I tak w tradycji poszczególnych Kościołów ukształtowało się różne nazewnictwo: w Kościele łacińskim używa się określenia „synod diecezjalny”, w Kościele ukraińskim – „sobór eparchialny”, w Kościele serbskim – „епархијска скупштина” (zebranie eparchialne), a w rosyjskim – „zjazdy eparchialne”⁸.

Pomijając kwestie lingwistyczne, pojmowane w różny sposób w przeszłości na Wschodzie, należy też stwierdzić, że w języku polskim prawniczym dane określenia pojęć czasem różnią się pomiędzy sobą. Termin *concilium oecumenicum* w KPK oddany jest jako sobór powszechny⁹, a gdy chodzi o *concilium plenarium* lub *concilium provinciale*, są już użyte „synod plenarny” lub „synod prowincjalny”, ale nie „sobór”¹⁰. Natomiast w wypadku *synodus dioecisana* mamy „synod diecezjalny”¹¹. Terminologia KKKW używa greckiego

---

⁶ Zob. Н. М и л а ш, *Православно Црквене право*, Београд 1926, s. 421.

⁷ Na przykład w Ukraińskim Kościele Greckokatolickim soborami nazywano zgromadzenia prawodawcze – synody prowincjonalne (Sobór Brzeski 1596, Zamojski 1720, Lwowski 1891 i inne), jak i konsultatywne – synody diecezjalne (Sobór Przemyski 1898, Lwowskie – w latach 1942-1944).

⁸ Zob. І. Б е р д н и к о в, *Краткій курсъ по церковному праву*, Казань 1888, s. 247.

⁹ Por. KPK, kan. 337 § 1.

¹⁰ Por. KPK, kan. 439, 440.

¹¹ Por. KPK, kan. 460.

terminu *synodus* w znaczeniu zgromadzenia biskupów jako *synodus episcoporum*¹², a w przypadku o zgromadzenia eparchialnego (synodu diecezjalnego) kodeks wschodni używa łacińskiego terminu *conventus eparchialis*¹³.

Trzeba jednak wspomnieć, że jeden raz prawodawca wschodni wymienia *synodus metropolitana*. W KKKW znajduje się zapis: „Do Metropolity, który zarządza jakąś prowincją w granicach Kościoła patriarchalnego, oprócz spraw, które przyznaje mu prawo wspólne, należy: zwoływać Synod metropolitalny [...]”¹⁴. Powstaje tutaj pytanie: czy chodzi o zgromadzenie metropolitalne, w którym mogą uczestniczyć – oprócz biskupów – też prezbiterzy i świeccy – na wzór *concilium provinciale* (synodu prowincjonalnego)¹⁵ w Kościele łacińskim? Jeżeli tak, to dlaczego nie użyto w tym miejscu terminu *conventus* (zgromadzenie), tak jak w wypadku kan. 172 KKKW dotyczącego Kościoła metropolitalnego *sui iuris*?¹⁶ Przecież czytamy: „W Kościołach metropolitalnych *sui iuris* [...] powinno istnieć zgromadzenie metropolitalne [...]”. A gdy mowa o zgromadzeniu biskupów metropolii (prowincji), dlaczego nie użyto sformułowania *synodus episcoporum* metropolii Kościoła patriarchalnego *sui iuris*?

Odnosnie do tego problemu ze strony Papieskiej Komisji ds. Interpretacji Tekstów Prawnych nie było żadnych wypowiedzi. To mogłoby sugerować, że w myśl samego pojęcia *synodus* na Wschodzie, połączenie słów *synodus metropolitana* w kan. 133 p. 2 KKKW, odnoszącym się do prowincji Kościoła *sui iuris*, należy przyjąć w odniesieniu do zgromadzenia biskupów danej prowincji Kościoła patriarchalnego *sui iuris*.

Chociaż klasyfikacje zgromadzeń w pierwotnym Kościele są trudne, to jednak należy stwierdzić, że ważnym elementem każdego zgromadzenia jest wspólne podejmowanie decyzji¹⁷.

Odmierna terminologia nie oznacza automatycznie innej koncepcji teologicznej i prawnej instytucji Kościoła partykularnego w Kościele łacińskim i w katolickich Kościołach wschodnich. Jako przykład można podać to, że sam model *conventus eparchialis* w obecnym ustawodawstwie Kościołów wschodnich jest przedstawiony według *synodus dioecesis*¹⁸. Trzeba jednak

¹² Por. KKKW, kan. 63.

¹³ Por. KKKW, kan. 235.

¹⁴ KKKW, kan. 133 p. 2.

¹⁵ Por. KPK, kan. 442.

¹⁶ Zob. KKKW, kan. 172.

¹⁷ Zob. T. R o z k r u t, *Synod diecezjalny w Kościele*, Tarnów 2000, s. 24-29.

¹⁸ Zob. tamże, s. 101-102.

pamiętać, że kanony Kodeksu wschodniego pozostają wierne własnej tradycji i swojej dyscyplinie.

Dopiero w motu proprio *Cleri sanctitati* prawodawca umieszcza termin *conventus eparchialis* na wzór *synodus dioecisana*¹⁹. Znamienne jest to, że była to pierwsza kodyfikacja wschodniego prawa kanonicznego traktująca o ustroju hierarchicznym. W celu uniknięcia niejasności terminologicznych w pojmowaniu tej instytucji na Wschodzie i Zachodzie, wprowadzono termin *conventus*, chociaż były brane pod uwagę też propozycje co do terminu *synodu eparchialnego*²⁰.

Inny problem wiąże się już z samym tłumaczeniem terminu *conventus*, co znalazło swoje odbicie w interpretacjach różnych kanonistów. Tłumaczenie CCEO na język angielski podaje termin *eparchial assembly*²¹ (zgromadzenie eparchialne), chociaż John D. Faris uznaje, że termin *conventus* może być tłumaczony też jak zwołanie (*convocation*) lub spotkanie (*meeting*)²². Włoskie tłumaczenie CCEO też wykorzystuje termin *assemblea eparchiale*²³ i za tym modelem idzie wersja polska, podając „zgromadzenie eparchialne”.

Biorąc pod uwagę przyczyny różnic terminologicznych, wydaje się, że tłumaczenie terminu *conventus eparchialis* jako zgromadzenie eparchialne jest bardziej odpowiednie i nie narusza istoty i powagi tak zwanej instytucji, chociaż ze względów praktycznych dla terminologii prawniczej bardziej uzasadnione wydaje się pozostawienie łacińskiej nazwy bez tłumaczenia, podobnie jak w przypadku greckiego terminu *synodus*. Wprowadzenie do powszechnego użytku terminu *conventus* uwolniłoby od potrzeby tłumaczenia go na poszczególne języki, co z kolei uchroniłoby od płynącego stąd, w pewnym stopniu, nadużycia, polegającego na zbyt daleko posuniętej interpretacji i pomniejszaniu znaczenia danej instytucji²⁴.

---

¹⁹ Por. P i u s XII, Motu proprio *Cleri Sanctitati*, can. 422-428, AAS 49 (1957) 558.

²⁰ Por. Pontificia Commissio codici iuris canonici orientalis recognoscendo, *Canones de Episcopis, Nuntia* 9 (1979), Città del Vaticano 1979, s. 34. W dalszej części opracowania autor stosuje skrót PCCICOR.

²¹ Por. *Code of Canons of the Eastern Churches*, can. 235-242, latin-english edition, Canon Law Society of America, Washington 1992.

²² Por. J. F a r i s, *Eastern Catholic Churches. Constitution and governance*, New York 1992, s. 506: „The term *conventus* has been translated as *assembly*, but *convocation* or *meeting* would also be appropriate”.

²³ Por. D. S a l a c h a s, *Istituzioni di diritto canonico delle Chiese cattoliche orientali*, Roma 1993, s. 238.

²⁴ Zob. E. P r z e k o p, *Synodalne zarządzanie wschodnim Kościołem partykularnym*, RTK 32 (1985), s. 86: „Zgromadzenie zaś działające w eparchii również nie nazywa się «synodus

II. OKREŚLENIE *CONVENTUS EPARCHIALIS*

W Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich nie można odnaleźć konkretnej definicji, czym jest zgromadzenie eparchialne. Znajdzie się natomiast informację, że stanowi ono pomoc biskupowi eparchialnemu w sprawach dotyczących szczególnych potrzeb lub pożytku eparchii²⁵. Jest to określenie ogólne i jego precyzowanie stanowi trudny problem, dlatego ustawodawca wstrzymuje się od podawania jednoznacznej definicji. Niektórzy wschodni kanoniści przekonują, że *conventus eparchialis* to:

Okresowe zebrania przedstawicieli duchowieństwa, zakonników i świeckich, powołanych przez Biskupa eparchialnego, który im przewodniczy. Celem tych zebrań jest przedyskutowanie problemów, wynikających z potrzeb eparchii, zwłaszcza z różnych rodzajów apostolatu. Jest on organem konsultatywnym i udziela rady biskupowi, który ma władzę samodzielnie decydować²⁶.

Jak widać, określenie to jest dość wyczerpujące i oddaje istotę *conventus eparchialis*.

Nie chodzi tutaj o zwykłe zebranie ludzi, ponieważ jest to zgromadzenie definitywne grupy ludzi, których gromadzi biskup eparchialny w wyznaczonym terminie, żeby dostrzegać problemy życia duchowego wiernych oraz ożywiać życie duchowe przez pastoralną troskę. Celem tego organu jest świadczenie pomocy biskupowi w wykonywaniu przez niego funkcji kierowania eparchią. Stanowi on akt władzy biskupa eparchialnego, będąc równocześnie wydarzeniem wspólnotowym, wspomagającym biskupa w trosce o budowanie Kościoła lokalnego.

Zgromadzenie eparchialne jako organ wspierający biskupa eparchialnego ma – zgodnie z prawem – charakter wyłącznie doradczo-konsultacyjny, czyli nie może samodzielnie stanowić prawa. W Kościołach katolickich wschodnich kompetencje ustawodawcze należą do Synodu Biskupów danego Kościoła *sui iuris*, który jest wyłącznym prawodawcą w swoim Kościele, nie wyłączając oczywiście kompetencji biskupa eparchialnego w stanowieniu prawa partykularnego dla swojej eparchii.

---

eparchialis», lecz «conventus eparchialis», by potwierdzić przez to, że wschodnie zgromadzenie eparchialne ma takie same kompetencje, jak synod diecezjalny w Kościele łacińskim, gdyż w obu przypadkach jedynym prawodawcą jest biskup diecezjalny (eparchialny)».

²⁵ Por. KKKW, kan. 235.

²⁶ В. П о с п і ш л, *Східне католицьке церковне право*, Львів 2006, s. 152.

III. ZWOŁANIE ZGROMADZENIA EPARCHIALNEGO

Wyłącznie biskupowi eparchialnemu przysługuje kompetencja zwołania zgromadzenia eparchialnego²⁷. Zgodnie z poleceniem prawodawcy czynność ta winna być poprzedzona konsultacją biskupa z Radą Kapłańską²⁸.

KKKW omawia również kwestię przygotowań poprzedzających zgromadzenie eparchialne, o czym nie wspomina KPK. Każdy wierny ma prawo zaproponować tematy do podjęcia, których omówienie ostatecznie zależy od uznania biskupa eparchialnego. Sugestią do zwoływania zgromadzenia eparchialnego mogłoby być przeprowadzenie ogólnej konsultacji w eparchii, co dałoby w ten sposób także wiernym świeckim możliwość zgłaszania swoich postulatów²⁹.

Obecne prawo wschodnie milczy co do częstotliwości zwoływania zgromadzenia, ponieważ zależy to od okoliczności i zdania biskupa eparchialnego. W prawie poprzednio obowiązującym istniała norma co do okresu pomiędzy zwoływaniem zgromadzeń, miały one odbywać się co dziesięć lat³⁰. W pracy Papieskiej Komisji do spraw rewizji prawa wschodniego była na początku propozycja, by czas ten wynosił pięć lat³¹, jednak na końcu Komisja zrezygnowała z jakichkolwiek ustaleń terminów w danej problematyce³². Obecne prawodawstwo Kościoła – tak wschodniego, jak i zachodniego – co do terminu zwoływania tego organu nie podaje żadnych ram czasowych.

---

²⁷ Por. KKKW, kan. 237 § 1.

²⁸ Por. KKKW, kan. 236. Wydana przez Stolicę Apostolską instrukcja dotycząca przeprowadzenia synodu diecezjalnego, wskazując na te czynności, wymienia przykładowo: potrzebę zgodności w działalności duszpasterskiej, potrzebę lokalnej aplikacji norm i wskazań Stolicy Apostolskiej (lub własnego Kościoła „sui iuris”), wymagające rozwiązania trudności zaistniałych w diecezji, potrzebę aktywniejszego działania wspólnoty kościelnej. Zob.: Kongregacja ds. Biskupów i Kongregacja ds. Ewangelizacji narodów, *De synodis diocesanis agendis instructio*, AAS 89 (1997) 706-727. Chociaż ten dokument wprost nie wspomina o „conventus eparchialis”, to ze względu na „ex rei naturalis” stanowi pomoc i sugeruje do stosowania go w tym rodzaju działalności.

²⁹ Por. KKKW, kan. 240 § 1; 15 § 2, 3.

³⁰ Zob. *Cleri sanctitati*, can. 422 § 1.

³¹ Por. PCCICOR, *Schema Canonum de Constitutione Hierarchica Ecclesiarum Orientalium*, *Nuntia* 19 (1984), s. 67-68.

³² Por. PCCICOR, *La nuova revisione dello Schema Canonum de Constitutione Hierarchica Ecclesiarum Orientalium*, *Nuntia* 23 (1986), s. 51-52.

Przewodniczącego zgromadzenia eparchialnego powołuje biskup eparchialny, niekoniecznie muszą to być nawet protosyncel lub syncel³³. Zlecenie przewodniczenia innej osobie nie oznacza nieufności biskupa eparchialnego do swoich najbliższych współpracowników. Może jednak wskazywać, że w tej kwestii prawodawca nie ogranicza biskupa eparchialnego co do osób mających władzę wykonawczą w eparchii, a daje mu prawo samodzielnego decydowania. Również należy zwrócić uwagę, że samo zlecenie przewodniczenia nie dotyczy poszczególnej sesji – jak to jest w KPK, a może dotyczyć nawet całego zgromadzenia eparchialnego³⁴.

IV. UCZESTNICZY ZGROMADZENIA EPARCHIALNEGO

KKKW wymienia dwie grupy uczestników zgromadzenia eparchialnego: członkowie przewidziani przez prawo oraz członkowie fakultatywni³⁵.

1. Członkowie przewidziani przez prawo

Osoby danej grupy mają prawo głosu na mocy prawa. Jest to grupa obligatoryjna i należą do niej³⁶:

- biskup koadiutor i biskupi pomocniczy;
- protosyncel, syncelowie, wikariusz sądowy i ekonom eparchialny;
- konsultorzy eparchialni;
- rektor wyższego seminarium eparchialnego;
- protoprezbiterzy³⁷;
- przynajmniej jeden proboszcz z każdego okręgu pod przewodnictwem protoprezbitera, wybrany przez wszystkich, którzy tam aktualnie posługują duszpastersko; należy także wybrać innego prezbitera, który by go w razie potrzeby zastąpił;
- członkowie rady kapłańskiej i kilku delegatów rady duszpasterskiej, jeśli taka jest, z tego grona rady wybierani w sposobie i liczbie przepisanych prawem partykularnym;

---

³³ Por. KKKW, kan. 237 § 1. Protosyncelowi i syncelowi odpowiadają wikariusz generalny i wikariusz biskupi – według kan. 475-481 KPK.

³⁴ Por. KPK, kan. 462 § 2.

³⁵ Obok wspomnianych dwóch grup mogą być też wyodrębnieni: członkowie według prawa; członkowie przewidziani przez KKKW, ale wskazani przez prawo partykularne; członkowie powołani przez biskupa eparchialnego; zaproszeni obserwatorzy.

³⁶ Zob. KKKW, kan. 238 § 1.

³⁷ Protoprezbiterom odpowiadają dziekani – według kan. 553-555 KPK.

- kilku diakonów wybranych zgodnie z prawem partykularnym;
- przełożeni klasztorów *sui iuris* i kilku przełożonych innych instytutów życia konsekrowanego, które mają swoje domy w eparchii, wybierani w liczbie i sposobie przepisany prawem partykularnym;
- świeccy wybrani przez radę duszpasterską, jeśli taka jest, w przeciwnym razie w sposób określony przez biskupa eparchialnego tak, aby liczba świeckich nie przekraczała trzeciej części członków zgromadzenia eparchialnego³⁸.

Uczestnictwo wiernych świeckich jest nowością, ponieważ w poprzedniej kodyfikacji prawo udziału przysługiwało wyłącznie osobom duchownym. Została opuszczona nie tylko klauzula *laicis exclusis* umieszczona w poprzedniej kodyfikacji³⁹, ale zamieszczono normę pozytywną potwierdzającą prawo osób świeckich do udziału w zgromadzeniu eparchialnym⁴⁰.

Osoby zobowiązane do uczestnictwa w zgromadzeniu eparchialnym w przypadku zaistnienia przeszkody uniemożliwiającej spełnienie tego obowiązku powinny zawiadomić biskupa⁴¹. Należy tutaj dodać, że prawodawca nie umieszcza normy kodeksowej co do wymierzania sankcji karnych dla osób, które nie uczestniczyły w zgromadzeniu eparchialnym, inaczej jak to było ustalone w dawniejszym prawodawstwie⁴². Jednak w KKKW obecnie znajduje się odpowiednia – przyrównana do nakazu karnego – norma prawa karnego pozwalająca biskupowi eparchialnemu na dokonanie takiej czynności⁴³. Stąd takie osoby mogą być, gdy zaistnieje konieczność oceniona według uznania biskupa, ukarane, jest to jednak kara nieokreślona i nieobligatoryjna.

Nie mogą również wyżej wymienione osoby wysłać swego pełnomocnika. Wyjątkiem są tutaj proboszczowie, którym prawodawca wprost pozwala na zastępcę, którego jednak nie wskazuje sam proboszcz – delegat, ale winien być również wybrany przez wszystkich proboszczów dekanatu (okręgu) pod przewodnictwem protoprezbitera⁴⁴.

---

³⁸ KKKW, kan. 238 § 1.

³⁹ Zob. *Cleri sanctitati*, can. 424 § 1.

⁴⁰ Por. KKKW, kan. 238 § 1, p. 10.

⁴¹ Por. KKKW, kan. 239.

⁴² Zob. *Cleri Sanctitati*, can. 425 § 2. Pewne próby rozwiązania tej kwestii możemy znaleźć w pracach Papieskiej Komisji Rewizyjnej, przygotowującej kodeks wschodni. Stwierdza ona, iż nieobecność na konwencie nie jest postrzegana w tym przypadku jako „delictum ecclesiasticum” prawa wspólnego. Jeśli natomiast biskup eparchialny uzna za konieczne naprawienie takich zaniedbań, może zwrócić się do takich delikwentów z upomnieniem kanonicznym, grożąc ukaraniem. Zob. PCCICOR, *Canones de Episcopis*, Nuntia 9 (1979), s. 34.

⁴³ Por. KKKW, kan. 1406 § 2.

⁴⁴ Por. KKKW, kan. 238 § 1, p. 6.

2. Członkowie fakultatywni

Osoby z tej grupy mogą być zaproszone, jeśli biskup eparchialny uzna to za stosowne⁴⁵. Chociaż KKKW nie podaje kryterium, kogo należy zaprosić, rozumie się tutaj osoby reprezentujące różne powołania kościelne i inicjatywy apostołskie, odznaczające się wiedzą, doświadczeniem i kompetencją w różnych sprawach omawianych na zgromadzeniu. Mogą to być kapłani, zakonnicy i wierni świeccy nie tylko z innych eparchii, ale również i z innych Kościołów *sui iuris* obecnych na danym terytorium, jak i Kościoła łacińskiego⁴⁶.

Biskup eparchialny wyznacza również, kto z nich będzie miał prawo do udziału w dyskusjach i prawo głosu doradczego lub konsultacyjnego. Osoby te nie są zobowiązane do udziału w obradach, w przeciwieństwie do osób wymienionych w pierwszej grupie.

Prawodawca, wśród wielu kategorii uczestników zgromadzenia, nie wspomina wprost o wikariuszach parafialnych. Wikariusze mogą znaleźć się wśród uczestników w sposób pośredni – poprzez radę kapłańską, w skład której mogą wchodzić, lub radę duszpasterską, gdy taka istnieje. Jednak na mocy kan. 238 § 2 KKKW pozostaje możliwość, że biskup eparchialny może zaprosić wikariuszy parafialnych, ale nie jest do tego zobowiązany.

Prawodawca też nie podaje, czy biskup eparchialny powinien uzyskać zgodę od zwierzchników czy przełożonych tych „innych wiernych”, należących do innych eparchii tego samego Kościoła *sui iuris* lub innego Kościoła *sui iuris*, których chce zaprosić.

Na zgromadzenie eparchialne mogą być zaproszone także osoby przynależące do Kościołów lub wspólnot niekatolickich⁴⁷. Sam fakt istnienia tego przepisu kodeksowego daje możliwość biskupowi eparchialnemu, poprzez *conventus eparchialis*, realizowania także działalności ekumenicznej w konkretnym miejscu. Status prawny takich osób jest odmienny, ponieważ nie są one właściwymi uczestnikami zgromadzenia eparchialnego, nie mają prawa głosu, a pozostają jako obserwatorzy. Mogą oni być dopuszczeni do udziału w dyskusjach, ale tylko wtedy, gdy zaistnieje taka konieczność⁴⁸.

---

⁴⁵ Por. KKKW, kan. 238 §2.

⁴⁶ R o z k r u t, *Synod diecezjalny w Kościele*, s. 106.

⁴⁷ Por. KKKW, kan. 238 § 3. Chociaż KKKW przewiduje, że obserwatorami mogą być osoby z Kościołów lub wspólnot niekatolickich, z doświadczenia odbytych zgromadzeń eparchialnych Ukraińskiego Kościoła Grekokatolickiego obserwatorami mogli być tylko prawosławni, ponieważ zachowują oni dziedzictwo i tradycje wschodnie wspólne z katolikami wschodnimi.

⁴⁸ Zob. F a r i s, *Eastern Catholic Churches. Constitution and governance*, s. 509.

V. DYSKUSJA

Zgromadzenie eparchialne jest miejscem, w którym dokonuje się dyskusja nad różnymi problemami Kościoła partykularnego. Ustalenie problemów do omówienia należy do biskupa eparchialnego. Ustanowienie przez biskupa eparchialnego w odpowiednim czasie jednej lub kilku komisji ma na celu przygotowanie argumentów i przedłożenie problemów do omówienia⁴⁹. Nie narusza to prawa każdego wiernego do zaproponowania innych tematów⁵⁰. Każdą dyskusję należy poprzedzić krótkim wyjaśnieniem zagadnienia i wprowadzeniem w daną problematykę. Jeżeli zajdzie potrzeba, należy przeprowadzić głosowania nad zgłoszonymi propozycjami w celu stworzenia wszystkim uczestnikom zgromadzenia możliwości zmanifestowania swojej opinii.

VI. USTAWODAWCA

Podczas gdy uczestnicy w zgromadzeniu eparchialnym mają głos tylko doradczy, to biskup eparchialny jest jedynym prawodawcą. Decyzje promulgowane na samym zgromadzeniu obowiązują natychmiast, chyba że wyraźnie zastrzeżę się coś innego⁵¹.

Prawo partykularne własnego Kościoła *sui iuris* określa władzę kościelną, której biskup eparchialny ma zakomunikować promulgowane teksty ustaw, deklaracji i dekretów⁵². Promulgacja takich dokumentów zgromadzenia eparchialnego nie wymaga uznania czy potwierdzenia kogoś innego. Mimo to zwierzchnik kościelny, któremu dane dokumenty zostały zakomunikowane, według KKKW powinien czuwać, aby wiara i dyscyplina kościelna były dokładnie zachowywane⁵³.

---

⁴⁹ Por. KKKW, kan. 240 § 1-3.

⁵⁰ Por. KKKW, kan. 13, 14, 15 § 2-3.

⁵¹ KKKW, kan. 241.

⁵² Por. KKKW, kan. 242. W wypadku Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego prawo partykularne jako taką władzę dla biskupa eparchialnego określa własnego metropolitę i arcybiskupa większego. Zob. Канони Партикулярного Права, кан. 28, [w:] *Благовісник Верховного Архипіскупа УГКЦ Блаженнішого Любомира Кардинала Гузара*, N: 1, Львів 2001.

⁵³ KKKW, kan. 133 § 1, p. 4; 159, p. 4.

*

Conventus eparchialis jest organem wspierającym biskupa eparchialnego i służy pomnożeniu dobra duchowego całego Kościoła partykularnego. Jest zgromadzeniem Kościoła partykularnego, zwołanym przez swego pasterza. Łączy biskupa eparchialnego, duchowieństwo, osoby zakonne i świeckie w żywy i aktywny organizm – *communio fidelium*. Ma swoją własną strukturę, która odzwierciedla jego elementy konstytutywne, oraz charakter reprezentatywny i stanowi syntezę Ludu Bożego danego Kościoła partykularnego. Biskup eparchialny ma możliwość spotkania swojego Kościoła w zgromadzeniu eparchialnym, a Kościół partykularny ma prawo wypowiedzieć się przed swoim pasterzem.

Oprócz wymiaru pastoralnego, zgromadzenie eparchialne przygotowuje także ustawodawstwo partykularne. Ma ono być sfinalizowane w formie konkretnego dokumentu o charakterze prawnym, przez który przyczynia się do tworzenia dobra Kościoła, dla którego zostało zwołane⁵⁴. Instytucja zgromadzenia eparchialnego uwypukla bowiem wspólne działanie, w którym przez współuczestnictwo rodzi się współodpowiedzialność za budowanie wspólnoty eklezjalnej – Kościoła partykularnego, którym jest poszczególna eparchia.

CONVENTUS EPARCHIALIS.
THE LEGAL-INSTITUTIONAL STATUS ACCORDING
TO THE CODE OF CANONS THE EASTERN CHURCHES

S u m m a r y

Life of the Church from the very beginning was characterized by participation of the local community in solving the current problems connected with its existence. The eastern Canon Law appoints *conventus eparchialis* (eparchial convention) as the most important one among the organs supporting the eparchial bishop in managing the eparchy (diocese), in this way indicating its role and task in the life of the particular Church.

The origin of the term *conventus* (convention) should be seen in the Greek source term *synodos*, from which it was derived. The very Greek word *synodos* means “to take together a common route to an appointed aim”. Hence the discussed concept contains two elements in it: convention and solving common problems.

An eparchial convention is summoned by the bishop – its pastor. It unites the eparchial bishop, the clergy, monks and nuns in one living and active organism – *communio fidelium*. It has its own structure that reflects its constitutive elements. It has a representative character

---

⁵⁴ Zob. R o z k r u t, *Synod diecezjalny w Kościele*, s. 159-167.

---

and presents the synthesis of God's People of the given particular Church. An eparchial bishop has an opportunity to meet his Church at an eparchial convention, and a particular Church has the right to express its opinion in front of its bishop.

Apart from the pastoral dimension an eparchial convention also prepares particular legislation. It is supposed to be finalized in the form of an actual document with a legal character, through which it contributes to creating the good of the Church, for which it was summoned. The eparchial bishop also remains the only legislator, as it is he that promulgates the texts of acts, declarations and decrees that are binding for all the faithful living in his eparchy.

The institution of the eparchial convention emphasizes joint work, in which, through co-participation, common responsibility is born for building an ecclesiastical community – a particular Church.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: conventus eparchialis (zgromadzenie eparchialne), synod, sobór, Kościół partykularny, biskup eparchialny, eparchia (diecezja).

Key words: conventus eparchialis (eparchial convention), synod, council, particular Church, eparchial bishop, eparchy (diocese).